

વી સેફ હારમોનીયમ ટીચર ભાગ ૨ જો.

ખનાવનાર,
ભોગીલાલ છગનલાલ ત્રીવેદી.

Richy Road—Ahmedabad.

The Edward Printing Works.

સર્વ હક સ્વાધીન.

સંવત ૧૯૬૩ સને ૧૯૦૭.

કિંમત રૂ. ૦-૪-૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાખિત વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૮૭૫ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ એલ્ફ્રેડ ફાબ્રિયસ દીયર

વિષય ૨૪૮૨ : ૨૪૮ : ૬૨

અર્પણ પત્રિકા.

રા. રા. ચીનુભાઈ માધવલાલ.

સી. આઈ. ઇ.

મુ. અમદાવાદ.

આપ જેવા માયાળુ સ્વભાવના તેમજ શ્રીમંત વર્ગમાં આપની એક ખ્યાતી પ્રસરી રહેલી છે. તે, જેવાકે. ગરીબોની સહાય કરવામાં હુમેશાં આપ જેવા મહાન્ પુરૂષ તત્પર રહો છો. તેમ ધર્મ કાર્યમાં સદા ઉદાર દીલના દેખાઓ છો. સ્વધર્મ પ્રત્યે આપની દ્રઢ પ્રીતી રહેલી છે. આપને સી. આઈ. ઇ. નો ઇલકાળ મળ્યા છતાં સદા સાદાઈમાંજ રહો છો. તેમજ સ્વદેશી કારીગરોને ઉત્તેજન આપવામાં આપ કુશળ છો. જેમ બને તેમ દેશી બાંધુઓને સારે રક્તે દોરાએલા જેવાને આપ અતિ ઉત્સાહી છો. આપ સર્વગુણસંપન્ન બાણી આ લઘુ પુસ્તક આપની દ્રષ્ટી ગોચર આપને અર્પણ કરું છું તે આપ કૃપા કરી સ્વીકારશો. એવી આશા છે.

હી. આપના, દર્શનાંભીલાશી.

ભોગીલાલ હમનલાલ ત્રિવેદી.

મામુનાયકની પોળ—અમદાવાદ.

નં. ૧ લો.

રાગ ભૈરવ.

(આસોને કારતકમાં પ્રાતઃકાળે ગવાય છે).

સા રી ગ મ પ ધ ની સા
ટી

(પ્રધાનસુર ધ્યવત છે).

નં. ૨ ભે.

રાગ માલકોશ.

(માહ અને ફાગણમાં રાત્રીના બે વાગે ગવાય છે).

સા ગ મ પ ની સા
ટી

(રીખવ પંચમ બાદ છે). પ્રધાનસુર મધ્યમ છે.

નં. ૩ ભે.

રાગ હોંટાંગ.

(અષ્ટર મહીનામાં સંધ્યાકાળે ગવાય છે).

સા ગ મ પ ની સા.
ટી

(રીખવ પંચમ બાદ છે. પ્રધાન સુર મધ્યમ છે.)

નં. ૪ ભૈ.

રાગ દીપક.

(હાલમાં બીલકુલ ગવાતો નથી).

નં. ૫ ભો.

રાગ શ્રી ઇ૦૦૦

(બાર મહીનામાં ગમે તે વખતે સંધ્યાકાળે ગવાય છે).

સા રી ગ મ પ ધ ની સા.
ટી

(પ્રધાનસુર રીખવ છે).

નં. ૬ ભો.

રાગ મહાર.

(શ્રાવણ બાદરવામાં રાત્રીના ત્રણ વાગે ગવાય છે).

સા રી ગ મ પ ધ ની સા.
ની ટી

(પ્રધાનસુર ધ્યવત છે). [નીબાદ બેઠ વપરાય છે].

છ રામની સારીમમ સમાપ્ત.

ધી સેલ્ક હારમોનીયમ.

ટીચર ભાગ ૨ જાની નકલ પહેલી.

ગાયનો પ્રખ્યાત છે—સગ રાગણીના શુરોની

સરગમો રાખેલી છે.

પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ભોગીલાલ છગનલાલ ત્રીવેદી.

હારમોનીયમ—ટીચર.

રહેવાશી—અમદાવાદના.

સર્વે હક સ્વાધીન.

સંવત ૧૯૬૩

સને ૧૯૦૭

કોમત રૂ. ૦-૪-૦.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ઓપીરાઈટ-સંગ્રહ

૧૮૭૫

શ્રી ગણેશાય નમઃ

દાહરો.

શ્રી ગજનંદ તુજને નમુ-અરવતીને લાગું પાય,
છંદ્રાદીક ભે કૃપા કરે-તો કાર્ય સફળ મુજ માય;
ભાવ થકી લોખા નમું-નમું હું શ્રી અંબાય,
ઐષ્ટોને કરું બીનતી-અદ્વને લાગું પાય;
સ્તવન કરું હું કૃપા કરો-કોઇ ન દેશો દોષ,
દાશ તથો હું દાશ છું-માગું બેઉ કરજોડ;

માલીની છંદ.

ચતુર હોય જે નર-રાજ સભામાં જાયે,
ચતુર હોય જે નર-રાગ રાગણી ગાયે;
ચતુર હોય જે નર-દેશાટણ જાયે,
ચતુર હોય જે નર-શાસ્ત્ર સંગીત ગાયે;
ચતુર હોય જે નર-નીત નવીન જોયા કરે,
લોગી કહે આગશ તજ-ચતુર ચીત ચેતી કરે;
સત્યનો જય-પાપનો ક્ષય.

1

7

2

છંદો.

રહ્ય જીવતું જાણો-રશીક કાર્ય જેણેજ કીધાં,
રહ્ય જીવતું જાણો-માન જેણેજ ૦૦ લીધાં;
દેશાટણ કરી જોવું-લેવો અમુલ્ય દહાવો,
બેસી રહેતાં ન આવે-ફરી વખત આવો.

પુરા ખખર

અમુલ્ય તક

મહેરબાન સદચહર્યોને બાનુઓ, વિનંતી સાથે જણા-
વવાનું કે, હારમોનીયમ શીખવાનો શોખ સંપૂર્ણ હોય તો-

આવો અમુલ્ય લાભ લેવા કદી ચુક્યો નહિ, મર્યો વખત
ફરી ફરી આવતો નથી—લક્ષ્મિ ચાંદ્રો કરવા બારેબારે આવ-
તી નથી, માટે પૈસાનો લોભ નહિ રાખી—સંગીતનું જ્ઞાન
લ્યો, કે જેથી કાપાનું કલ્યાણ થાય. ને આંતે દેહ-પદ્મા-
ત્માને શરણે જાય.

(એટલે દેહનો મોક્ષ થાય)

B. C. ત્રીવેદી.

પ્રસ્તાવના.

હારમોનીયમ વગાડતાં વગાડતાં, મને આશરે આઠ વરસ થઈ ગયાં, પરંતુ સંગીત શાસ્ત્રમાં એવી ચમત્કારી શક્તિ છે કે, માણસ પોતાની જાંઘની સુધી પ્રેકટીશ કરે તો પણ ભર સમુદ્રનો પાર કદી પામતો નથી, પરંતુ એવું છે કે, રાગ રાગણીયોનું જ્ઞાન થઈ જવાથી તથા તાલની (લેહ) નું પ્રમાણ મગજમાં આવ્યા પછી કોઈ પણ અભણનું ગાયન વાગવામાં વાંધો પડતો નથી, માટે માફ એવું કહેવું છે કે, રાગ રાગણીયોના શુરની સરગમોને ધુંટો, ને મગજમાં જ-રોબર રીતે ઊતારો, તો આગળ વાંધો આવશે નહિ.....

હાલના વખતમાં હારમોનીયમનાં ઠોમલાં ઘેરેઘેર થઈ ગયાં છે, હલકા માણસોએ ફરેક રીવાજની ખરાબી કરી છે, હાંખુ જ્ઞાન નહિ મેળવતાં. ભપકા ભરી રાખી અધુરાઓ છલકાય છે, માટે સાધારણ પંકતીના માણસોને ધણુંજ પ-રતાવું પડે છે, મગજમાં વીચાર એવા આવે છે કે, નાનપણ માં ઇંગ્લેન્ડ અભ્યાસ સારી રીતે કર્યો હોત, ને સાધારણ ગ-વર્નમેન્ટ નોકરી મળી હોત તો આવી દુરદશાને પ્રાપ્ત થા-ત નહિ, પરંતુ નશીબના આખા અને પુરા તેથી કાંઈ રસ્તો સૂજ્યો નહિ ને નાનપણથી, નાટક, ચેટકમાં ઇશકમાં આં-ધળા થઈ પડી ગયા. તેમાં પડ્યા પછી અવાજનો અંત આ-વવાથી, આ ધંધો પકડી બેઠા, ધંધો પકડ્યો તો ખરો પણ વીચાર આવ્યો કે આપણા ઊસ્તાદે તો આપણને કહ્યા નામે કુટી મારતાં શીખવ્યું છે, અને અધુરા લટકાવી માર્યા છે, અને હાંખુ જ્ઞાન આપ્યું નથી, માટે કોઈપણ ઊસ્તાદની શેવા કરી રાગ રાગણીયોનું જ્ઞાન કરવું—એવો મગજશ-ક્તિમાં વીચાર થયો. જે ઊસ્તાદો પોતાના સાગરીત ઊમેદ-વારને પુરતું જ્ઞાન આપતા નથી તેને માટે ઇશ્વર તરફથી

તેઓને મોટા ગુનેગાર તરીકે પરમાત્મા માને છે, જેટલું પોતાને જ્ઞાન હોય તેટલું ઊમેદવારને હીલ સાફ રાખી અને કંટાળે। બેઠીને જ્ઞાન આપવું બેઠીએ, કુદરતનો આધાર મોટો છે તેમ સમજી હું કુદરતી હારમોનીયમ બગાડતો હતો, ને કોઈ ગમ્મે તેવું ગાય તો તેની સાથે બરોબર કુદરત મળેજ શક્તિના ભેરથી તે ગાયન સારી રીતે હું વગાડતો હતો, તેમાં કોઈ તરફનો વાંધો આવતો નહિ હતો, પણ અધુરા હતા તેથી હઠાટો ને રાત ચેન પડતું નહોતું—ઈશ્વરકૃપાથી કોઈ ઊસ્તાદ મળી જવાથી (પુર્વના સંસ્કારથી) મને રાગરાગ-ણીનું જ્ઞાન પણ થયું. ત્યારબાદ મારી આંખ ઊઘડી. વી-ચાર ક્યો કે સંગીતનો કાંઈ છિડો નથી, માણસ જીંદગી સુધી નવો નવો અભ્યાસ કરે ને છેવટે રામ શરણ પહોંચે, તો પણ આ સંગીતશાસ્ત્રનો પાર કદી પામી શકશે નહિ, માટે મારું એવું કહેવું છે કે, સદગ્રહસ્થો આ ધંધામાં કોઈ માણસ પડશે નહિ એવી મારી સલાહ છે. કોઈપણ વેપારી લાઇનમાં કાયમ રહી, ને પછી આ શોખનું જ્ઞાન (સં-પુર્ણ મેળવવું) કારણ કે આ શોખ આગળથી ચાલતો આવે છે, ને પરમાત્માને ત્યાં પણ કાયમ રહેલો છે, વળી માણસની ઉદાશી બાગનાર (સંગીત છે) માટે શોખ રાખવો ને જ્ઞાન મેળવવું—એવી મારી દીન શેવકની નમ્રતા પુર્વ-ક અરજ છે, જે માણસ સાધારણ પણ સંગીતના જ્ઞાનવાળો નથી. તે માણસ ચાર પગના પશુની ગણતરીમાં ગણાય છે. (સંગીત) તે સ્વર્ગનો રસ્તો છે, તે રસ્તો લેવા કદી પણ ચુકવું નહિ એવી મારી સલાહ છે.

આ કલ્પ-કૃત બાર મહીના—અમદાવાદની રહેલ
કરી—સંવત ૧૯૬૪ સને ૧૯૦૮ હીસેબર તા-૫
મીએ કલ્પ બંધ કરી—કરાંચી ઉપડી જશે.

હારમોનીયમ શીખનારને જાહેર ખબર.

પ્રથમ હારમોનીયમ શીખનારને (હારમોનીયમ) એવું નામ જાણવું જોઈએ—(હારમો—એવું નામ જાણ્યા બાદ,) હારમોનીયમના સૂરોનાં નામ જાણવાં જોઈએ. ધારો કે આ-દ્વાણુ અને વાણીયા, પરંતુ કેવા આદ્વાણુ છે, ને કેવા વા-ણીયા છે તેની આપણને શું માલમ પડે—માટે બરોબર રીતે જોળખી શકાય—કે આતો અવધીય આદ્વાણુ છે, અને આતો દીસાવાળ વાણીયા છે, તેવી રીતે સરગમના સૂરોનાં-નામ બરોબર રીતે જાણવાં જોઈએ—માટે નીચે ધ્યાન આ-પશોજી. +

ધારો કે, સા—એટલે, , , , પડજ પછી રી—ગ—મ—પ—ધ—ની—સા— એવી રીતે સાત છુટા છુટા શબ્દ પડ્યા, માટે

દી

નીચે ધ્યાન આપો—(મગજને મરીની માફક ગરમ રાખો—)

હવે—....	સા—....	એટલે—....	પડજ—....	કહેવાય....
,, ...	રી.....	,, ...	રીખવ.....	,,
,, ...	ગ.....	,, ...	ગંધાર.....	,,
,, ...	મ.....	,, ...	મધ્યમ.....	,,
,, ...	પ.....	,, ...	પંચમ.....	,,
,, ...	ધ.....	,, ...	ધ્યવત.....	,,
,, ...	ની.....	,, ...	નીખાદ.....	,,
,, ...	સા.....	,, ...	પડજ.....	,,

હવે નરજતીની જોળખાણુ તો થઈ—અને નામ પણ જાણ્યાં, પરંતુ નારીજતીની જોળખાણુ થવી જોઈએ, ને બ-રોબર રીતે નામ જાણવાં જોઈએ—

ધારોકે—,,,,, સા—રી—ગ—મ—પ—ધ—ની—સા—

ટી

હવે.....	સા.....	એટલે.....	પડજ.....	કહેવાય....
,, ...	રી.....	,, +	કોમળરીખવ.....	,, ...
,, ...	ગ.....	,, ...	,, ગંધાર.....	,, ...
,, ...	મ.....	,, ...	,, મધ્યમ.....	,, ...
,, ...	પ.....	,, ...	,, પંચમ.....	,, ...
,, ...	ધ.....	,, ...	,, ધ્યવત.....	,, ...
,, ...	ની.....	,, ...	,, નીખાદ.....	,, ...
,, —....	સા—....	,, ...	,, પડજ——	,, —

હવે રા—અને—પ—તે અસલથી ખાસ દોસ્તાર છે. હવે સા—
કુંવારો રહ્યો—તેથી પ—પણ કુંવારો રહ્યો છે. માટે તે
બેઉ એકજ નામથી ઓળખાય છે.

હવે મધ્યમ બેં છે—પરંતુ ઘણે ભાગે કોમળ મધ્યમ વપરાય
છે, ત્રીવ મધ્યમનો ઊપયોગ—કોઈ જવલે—એટલે કોઈ વારે
રાગ રાગણીયોમાં થાય છે, માટે તે ચાલુ મધ્યમ છે. તેથી
મધ્યમ કહેવાથી ઓળખાય છે, ને તેની જોડે જમણા હાથ
તરફની ચાલી છે તેને ત્રીવ મધ્યમનો શુર ધારવો, માટે
તેની જરૂર ઓળખાણ રાખવી, હવે આજે કોમળની ઓળખાણ
પડી તે શું, (કોમળ એટલે નારીજતી થાય છે.) કા-
રણ કે આ શુર ઘણે ભાગે ભૈરવીમાં વપરાય છે, અને શુર
કોમળ—અને મીઠાશવાળા છે. વળી હાલના જમાનામાં (નારી)
એટલે કોમળ જતી (સંસાર ચલાવનારી) સ્ત્રી તેનાં મધુર
સ્વરનાં ભાસણ—હાલના પુરૂષજતીને ઘણાંજ પ્યારાં લાગે છે,
વીચાર કરો કે કોઈ સ્ત્રી સાધારણ વાત પુરૂષની આગળ
કરશે. તો તે મધુર કંઠવાણીનાં—ભાસણ ઘણાંજ મીઠાં લાગ-

શે, કારણ કે તેનું હૃદય કામળ છે, તેથી તે કામળ જાતી કહેવાય છે.

હવે આ ઉપરની જે ઉ સારીગમનાં—એટલે સ્ત્રી વર્ગનાં અને પુરૂષ વર્ગનાં નામ જણાવ્યાં. ને સાધારણ મગજમાં પણ ઉતર્યાં. હવે ખીજી બાજતો જણાવવાની જરૂર છે, માટે ધ્યાન આપો, હવે ધારો કે કાળી ચાવી ઉપર એક નજર કરી તે ના સામું જોતાં તેને જે જાતના જથ્થામાં ગોઠવેલી હોય તેમ આપણને માણસ પડે છે, એક જાતના જથ્થામાં જે કાળી કળો ને ખીજી જાતના જથ્થામાં ત્રણ કાળી રહે છે, તે આપણા જોવામાં આવે છે. હવે કાળી કળોની એવી ગોઠવણી ઉપરથી હારમો—જે જાતનાં બને છે.

વીચાર કરો—ને એક મગજથી તેના સામું જુઓ—
પહેલી જાત—

હારમોનીયમ પર બેસી એક તજર કરી તેના સામું જોતાં જેમાં ડાબા હાથ તરફની પહેલી સફેદ કળ આવે છે, તે સા—નો સુર છે એમ જરૂર ધારવું—તેની નીશાની એકે તેની પાસે કાળી જે કળોનો જથ્થો રહેલો હોય છે, વળી આ જાતનાં હારમોનીયમ હાલના વખતમાં ઘણાં વપરાય છે, વળી ખરૂં જોતાં મુખ્ય સા—પણ તેજ છે, કારણ કે હારમોનીયમનું પ્રમાણ અગર હીસાબ તેજ સા—થી આવે છે, માટે વીચાર કરી હારમોનીયમ ઉપર બેસી જોતાં—ડાબા હાથ તરફની પહેલી સફેદ ચાવી—(પહેલી જાત) ની આકૃતિમાં ધ્યાન આપી તે સા—ખરો છે, એમ જરૂર ધારવું. એની સમજ ખરોખર મગજમાં ઠરાવ્યા પછી વીચાર કરવો કે, મુખ્ય સુર સાત છે, અને પ્રાંચ સુરો કામળ છે. સા—અને, પાંચે બેઠે કુંવારા છે, બાકી દરેક સુરો બળ્યે છે એવી રીતે

સાતને પાંચ બાર સુર મળી. કૌસમાં (૭ ને ૫) મળી. બાર થયાં. તે બાર સુર મળી—એક સપત્ક થાય છે. હવે હા-
લના વખતમાં ઘણે ભાગે હારમોનીયમમાં ત્રણ અગર સાડા
ત્રણ સપત્કનો ઉપયોગ ચાલે છે. એ ત્રણે સપત્કને ઝાળખ-
વાને માટે અમોએ નીચે સમજ આપી છે, તેથી કૃપા કરી
ધ્યાન આપો.

પહેલા સપત્કનો અવાજ ઘણાજ પહાડી ને જાડા નીક-
ળે છે. તેથી તે ખરજનો સપત્ક સમજવો. હવે બીજા સપ-
ત્કનો અવાજ સમધારણ નીકળે છે, માટે બચલા સૂરોને—મ-
ધ્યમનો સપત્ક સમજવો—))))))

ત્યારબાદ ત્રીજા સપત્કનો અવાજ ઘણાજ ઝીણા ને બા-
રીક છે, માટે તેને ટીપનો સપત્ક સમજવો.

ખરજ	મધ્યમ	ટીપ
જાડા	સાધારણ	જીણા
અવાજ	અવાજ	અવાજ
1	2	3

હવે ખરજ. મધ્યમ અને ટીપ—તેની સમજ ખરેખર
પોતાના મગજમાં ઉતારી, ત્યારબાદ આ રોહી—અને અવ-
રોહી, એ બાબત સમજવી. આ રોહી એટલે ચડતી સારી-
ગમ વગાડનારનો હાથ જમણી તરફ ચાલે તેને આરોહી કહે
છે, વગાડનારનો હાથ જમણા હાથ તરફથી ડાબા હાથ ત-
રફ ઉતરે તેને અવરોહી કહે છે.

ધારો કે. સા-રી-ગ-મ-પ-ધ-ની. સા, આવી રીતે ચ-
ટી

ડતી સારીગમને આરોહી સમજવી,

ધારો કે, સા-ની-ધ-પ-જ-ગ-રી-સા-આવી રીતે ઉ-
ટી

તરતી સારીગમને અવરોહી સમજવી—

આ બે બાબત બરોબર રીતે પૌતાના ધ્યાનમાં લેવી-
ત્યારબાદ વીચાર કરવો કે, કોમળ અને ત્રીવની આપણને
શું સમજ પડે, તેને માટે કાળજી રાખી વીચાર કરો. ધા-
રવું કે જે શુર બાળબોધ એટલે મરેહી અક્ષર હોય તેને કો-
મળ સુર ધારવો, ધારો કે કોમળ (રાં) અને હવે (રી) ત્રીવ
અક્ષરો ગુજરાતીમાં આવે છે. માટે તે બાબતમાં પુરતું મ-
ગજ રાખી, ધ્યાન આપવું. હવે ચાવીયોની બોળબાણને માટે
નીચે મુજબ ધ્યાન રાખવું, જે અક્ષરની નીચે (ટી) નામ-
નો અક્ષર જે સારીગમના આંકડાની નીચે હોય, તો તેને
જમણા હાથ તરફના જીણા બારીક અવાજવાળા સુર સમજ
વા, એટલે ટીપના સુરો સમજવા-બાદ જે અક્ષરની નીચે
(ખ) નામના અક્ષરો * જે સારીગમના આંકડાની નીચે હોય
તો તેને ડાબા હાથ તરફના પહાડી એટલે જરા અવાજના
સુરો સમજવા, બાકી જે બાકી સરગમના અક્ષરો હોય, તેને
મધ્યમના સુરો સમજવા.

(હવે ગાયનોના બે અગર ત્રણ અક્ષરો હોય-ને સા-
રીગમનો એક સુર આવતો હોય તેની સમજ.)

હવે બીજી બાબત એક યાદ રાખવાની છે, હવે બે
અગર ત્રણ અક્ષરો ગાયનના હોય, ને સારીગમના સુરનો
એકજ અક્ષર હોય તેને માટે (જીવ) આવી રીતનું નીશાન
આપેલું છે, ધારો કે દાવર દા—દારકા—દીર-સતાર હવે
દા (વર) દા—દારકા (દીર) સતાર-એમાં- (વર) અને (દીર)
એ બેઉ લેગા અક્ષરો આવે છે, ને સારીગમનો એક અક્ષર

આવે છે, માટે ઉપરનું નીશાન જરૂર મહેરબાની કરી યાદ રાખવું—

(હવે ગાયનોમાં રોકાવાની સમજ.)

હવે જે ગાયનોના અક્ષરની વચ્ચે લીટી આવે, એટલે (—) આવી રીતની લીટી આવે, ત્યાં જરૂર કરી રોકાવું—અને તે મોટું રોકાણ ધારવું—અને જે અક્ષરની આગળ (.) આવું પુણ્યવીરામ અગર અદ્યવીરામ હોય—તેને જરા રોકાણ ધારવું, આ બેઉ બાબતો જરૂર કરી ધ્યાનમાં રાખવી, કારણ કે ગમે તેવું ગાયન હોય, તો તે ગાયન સરખા ટકોરાથી વગાડવું, પ્રમાણ એટલે (લેહ) મજબુત રાખવી.

ધારો કે (હાથ જોડી તારેચરણે પડી—આ આવો નગર મો-ઓરે હરી—હવે તેમાં દરેક ટકોરા સરખા પ્રમાણથી આવવા જોઈએ, જેટલું હા-ઉપર રોકાણ—તેટલું—થ-ઉપર રોકાણ તેટલું જે ઉપર રોકાણ તેટલું ડી ઉપર રોકાણ તેટલું તા-ઉપર રોકાણ તેટલું રી- ઉપર રોકાણ તેટલું ચ- ઉપર રોકાણ તેટલું ર- ઉપર રોકાણ તેટલું—ણ- ઉપર રોકાણ તેટલું ય- ઉપર રોકાણ હવે ડી ની આગળ આવી (—) લીટી છે તો ત્યાં રોકાવું—એટલે દરેક અક્ષરોના રોકાણથી ડબલ રોકાવું—કોઈ કોઈ ગાયનોમાં તો ઘણુંજ રોકાણ આવે છે. માટે અક્ષરોની આગળ (—) આવી લીટી આવે ત્યાં જરૂર રોકાણ રાખવું—વળી સદગૃહસ્થો જણાવવાનું કે, તેના કરતાં પણ વધારે રોકાણ આવશે, તો તે લીટીની આગળ (૦૦૦) આવી રીતનાં મીડાં મુકવામાં આવશે. ધારો કે (પડી) હવે (પડી-૦૦) ની આગળ જેટલાં મીડાં આવે તે—મીડાંને ટકોરા સમજીને તે મીડાં જેટલું રોકાણ રાખવું—ઉપર આવી ગયેલી આવી (—) લીટી તે બે ટકોરા જેટલું રોકાણ છે, તો તેના ઉપર બે મીડાં આન્યાં એટલે ચાર ટકોરા જેટલું રોકાણ

સમાયેયું છે. માટે આ સમજ બરોબર ચાલ રાખવી એવી મારી સલાહ છે, ત્યારબાદ તાલને માટે આ B નામના ઈ. બ્રેલ અક્ષરો મૂકેલા છે. તે તાલના ઠોકા છે, એમ સમજવું. વધારે હોકાને કંટાળો આવે માટે સાધારણ તાલને માટે એ ગોઠવણ કરી છે તેની પણ જરૂર કરી વાત ધ્યાનમાં રાખવી— (ભાગ ૩ જામાં તાલ-માત્રા વીગેરે સંપૂર્ણ લેદ બતાવેલા છે.)

ધી સેલ્ફ હારમોનીયમ ટીચર ભાગ ૧—
જો (હાલમાં કીમન ઓછી કરી છે, એટલે
ભાગનો કીમત ચાર આના બ્રાહ્મણ
વર્ગની જાતીના માણસ પાસે ફક્ત
અડધી કીમત લેવામાં આવશે.

ભાગ ૧ લો,—હવે તાલ માત્રા તથા સુત્રાવટની બરોબર

રીતથી બીજાવાર થોડા વખતમાં બહાર પડશે,

અમારી બતાવેલી છોકો—બી. બી. સી. આમ.
* રેલવેના ચાલુ રસ્તામાં પ્રખ્યાત ગામોમાં,
દરેક પ્રખ્યાત છોકરેલરોને ત્યાં મળશે.
વળી રજપુતાના, માળવા લાહનમાં
પણ પ્રખ્યાત ગામોમાં, પ્રખ્યાત
છોકરેલરોને ત્યાં જરૂર મળશે.

ગાયન ૧ છું

ઝરવા

તાલ૦૦ દાદરો

b b b b b b

હ યા કે રો હી ન પ ર હ યા ળુ કે પા સીં ધુ (સહા)
 ગ ગ ગ ગ મ રી ગ પ પ સા સા ધ મી ધ પ મ
 ટી ટી

b b

ય કે રો કે પા ળુ— બેવાર

ગ રી ગ સા મ ગ (૨)

b b b b

છ [ગન] લા લ સુ ત [ઝર] જ કે રું છું—

ગ ગ ગ પ ધ પ સા સા સા સા સા

ટી ટી ટી ટી ટી

b b b b

સો ગી લા લ સુ જ ના મ ધ રું છું— બે વાર

ની ની ની ની ધ ની સા સા ધ ની પ [૨]

ટી ટી

b b b b b

સં ગી ત શા સ્ત્ર માં [ગમ] ન કે રું છું— આ ઠ

ગ ગ ગ ગ મ રી ગ પ પ સા સા ધ ની

ટી ટી

b b b

વ ર શ થી [રટ] ળુ કે રું છું— બેવાર

ધ પ મ ગ રી ગ સા મ ગ [૨]

ભર સમુદ્રનો પાર ન પા[ર્યો]— [અક]ળ ગતિ વીભુ

અંતર વા [ર્યો]—

(છગનલાલ સુત—તે મુજબ વગાડવું)

પાર પામે નહીં અંતે (જન) કોઈ— (અદ)ભૂત શ(ક્રી)
છે વીણુની ભેઈ

(દયા કરોની—મુજબ વગાડવું)

પુ(સ્ત)ક બીણુ પ્રગટ કરું છું—લેટ વીણુની આગળ ધરું છું—
(છગનલાલ સુતની—મુજબ વગાડવું)

[સહા]ય થઈ પ્રભુ [દુર) કર તાપો—વાણી મ(ધુર) દીન
ભણીને આપો—

(દયા કરોની—મુજબ વગાડવું)

વારે વારે તુજ (સ્તવ)ન કરું છું—સાષ્ટાંગે (તુજ)ને હું
[નમ]ન કરું છું—

(છગનલાલ સુતની—મુજબ વગાડવું)

(ચર)ણ કમળમાં લેભે (સ્વી)કારી—શેવક B. C. ની દયા
[દીલ] ધારી—

[દયા કરોની—મુજબ વગાડવું]

ખીંટા બની સારંગ ગાયન ૨ જી.

તાલ સુલ ફાગ માત્રા ૧૦

૧	૦	૨	૩	૦
તાઆ	રન	નીસ	તાઆ	આર—
સા ની	પમ	રીસા	રી મ	રીસા,
ટી				

૧	૦	૨	૩	૦
જીવ	નમ	રન	મેઝે	ઝેઝે-
નીપ	નીસા	રીપ	મરી	સાસા,
ખખ	ખ			

૧	૦	૨	૩	૦
સખ	દેતે	રોઆ	ધાઆ	ઝાર-
મપ	નીસા	રીમ	રીસા	નીપ
	ટી	ટીટી	ટીટી	

તાઆ રનની સતાઆ ઝાર-(ઉપર મુજબ).

૧	૦	૨	૩	૦
જમ	તકા	સંર	જઝ	ઝન-
નીની	નીની	સાસા	સાની	પપ,
		ટી ટી	ટી	

૧	૦	૨	૩	૦
હાઆ	રની	રંજ	નાઆ	આઆ-
નીસા	રીમ	રીસા	સાસા	સાસા
ટી	ટીટી	ટીટી	ટીટી	ટીટી

૧	૦	૨	૩	૦
નીરા	આઆ	કાઆ	આઆ	રઝ-
સાની	પ પ	મ પ	નીની	સાસા
ટી				ટી ટી

૧	૦	૨	૩	૦
સઝ	વંપુ	રન	પંઝ	છીઘ-
નીપ	પપ	પપ	નીની	પપ,

૧	૦	૨	૩	૦
સઝ	વંપુ	રન	પંઝ	છીઘ-
મ ગ	મ મ	પપ	નીની	પપ

૧	૦	૨	૩	૦
૨૮	વતે	શાઆ	ધાઆ	આર-
૫૫	નીસા	રીમ	રીસા	નીપ
	ટી	ટીટી	ટીટી	

૧	૦	૨	૩	૦
તાઆ	૨૧	નીસ	તાઆ	આર-

(ઉપર મુજબ)

આયન ૩ જી. (ધ્રુપત) ચોતાલ

(બંસી ધુનસે બજાયાઈ)

આયન-બરવા તાલ ખીમટો મીઠા જહેર.

b	b	b	b	b
મેરી (ફલ) તી ફલ તી ઇ ઇ ઇ ઇ જો (બન) કીઠા આ આઆલ-				
ધસા રી ગ ગગ ગ મ રી ગ રી ની રી ગગ મ રી ગ રી,				
ખ ખ				

b	b	b
૨ ખખુ' ગી ક જો સે જો સં ભા (આલ) કે-		
ની રી ગ ગ મ રી ગ રી સા ની સા,		
ખ ખ		

b	b	b
૧ હાં જો (બન) કે (હમ) લે ની રા લે-		
રી ગ રી ગ રી સા રી ગ રી સા,		
૧ હાં કં (ગન) ને પા ઉ ની કા લે-		
૫ કે હાં હાં મુશી બ ત કે પા આ લે-		

(આ બે' લીટી-વહાં જો બનકે હુમલે-ની મુજબ વગાડવી--)

ઉસે તાલાસ—કરને બહુ તો ઈ (રકે)—

રખખું ગી ક એ સે એ સંભાલકે—મેરી ફલતી.

(પહેલી લીટીની માફક વગાડવું.)

ગાયન ૪ થું.

ઈંચેજી તરજ

તાલ-દાદરો.

b	b	b	b	b
રગીલા	રસીલા	છખીલા	લાલાઆ	(રસી)યાજી.
સાગગ	સાગગ	સાગગ	ગ મ ગ	રી રી સા

b	b	b	b	b
(વશી)યાજી	ર(હય)મા	રા - -	દેદાર	(દર)શાવી
સા ગ રી	સા સાની	ધ	ધરીરી	ધ રી રી
	ખ ખ	ખ	ખ	

b	b	b	b	b	b
દાસીલો	ભાવીધ	(ભર)ભાવી	ભામીની	પ્રાણપ્યારા	-- બે'વાર
ધ રી રી	રીગરી	સા સા સા	સા મ રી	સાસાસાસા	(૨)

અર્થશ પ્રેમ ચુંબન આ (કર) શણ, આપ તણું છખીલા
છાગાળા—મન લહેં મુજ ખે'ચી ખે'ચીને એ, દેહે આ-
લીંગન વેગે વહાલા—જેમ આંખા શાખ વાશથી મેનાઆ,
ઊઠી ફળ ખાવા આવે સારાં—તેમ ઇન્તેજર આવી ઊભી
હુંઉ, હસ્થ ગ્રહી કરો આપ દારા—

(આ લીટીઓ પહેલી લીટીની 'મુજબ વગાડવી)

b   b   b   b   b
 અરેઓ નારતું ઉ છે કેની બાગકી—ખારા મારા
 મ મ મ મ મ મ મ ગ ગ રી ગરીસા રી ગ રી ગ

b   b   b   b   b
 આપ તણી છું ઉ વીલાસી—આ શું ઉ ચ્યા રી
 મ પ, મ ગ રીગ સારીરી સા ની ની સા સા
                                  ટી   ટી ટી

b   b
 વઢે છેએ તું નારી હાંરે હાંરે આપ મારા છેએ વીલાસી—
 નીધ પધ મ પ,પ (ખારા મારાની મુજબ)

આયન પ મું.

(માલીકનું જનાવેલું)

પીલુ

તાલ—૦લાવણી

b   b   b   b   b   b   b   b   b   b
 શું ઉ મ ન હ ર મુ ર તી ર હી—ર દ ય માં આંજ આમી
 ની ધ ની ગ ગ ગ ગ ગ રી, સારી સાનીની ધ ની ગ રી સા
 ખ ખ ખ   ખખ ખ ખ

b   b   b   b b b   b   b   b   b
 ર દ ય માં આં જ આ મી—લ અ (ક્રી) (અર)પો ઓ મ મ
 સાનીની ધ ની ગ રી સા સા મ ગ ગ સા ગ મ પ
 ખખ ખ ખ

b   b   b
 (સ્વા)—મી ઇ ઇ—(ર) બે વાર
 મ, ગ રી સા

(હવેથી હીપચંદીની દબમાં ચાલે છે).

b   b   b   b   b
(વીલુ) લ (કતી) (મુજ) ને (અર) પી (હયો) (કર) છા
સા રી રી મ મ પ પ પ પ પ

b   b   b   b   b   b
ક રી હે (સ્યા) મ—જ ઈ ઈ ઈ ઈ—ઈ—ઈ—ઈ—ઈ
પ પ પ મ પ રી મ પ ધ ની ધ પ મ ગ

(પલટો)

b   b   b   b   b   b
-ઈ-ઈ-ઈ—(તમ) દા શ નો હું ઉ દા શ છું (સહા) ય
રી ની સા સા ગ રી ગ ગ રી ન રી ગ ગ ગ
ખ

b   b   b   b   b
ક રો ધ ન (સ્યા)—આં આં—આં—મ જ—
ગ ગ ગ રી સા, રી ગ રી, ની સા
ખ

(વીલુ) લ (કતી) (મુજ)ને (નહી) મળે તો નીશ્યે (જવ)
મા રો જ—શે એ એ એ એ—એ—એ—એ—એ—એ
(પલટો)

એ—એ—

[વીલુ લકિત મુજને—તે મુજબ વગાડવું]

(દુની) ચામાં જન્મ લકને અંતે વૃથા (જન)મા આ રો—
એ,એ,—એ,—થશે,—

(તમ દાશનો હું—તે મુજબ વગાડવું)

(હવેથી તાલ લાવણી ચાલે છે.)

B   b   b   b   b   b   b   b
 (હવે) કૃપા કરો ઓ (ઇશ)—બ્રે' વાર ચ ર ભુ ક મ ળમા
 સા રીરી રીમ મ પ   (૨)   પ મ ધ પ મ ગ રી

b   b   b   b   b   b   b   b
 અ ર જ (સ્વી) કા આ રી—B ઇ C ની દયા દીલ
 રી ગ મ પ   મ ગ રી   રી ની ધ ની પધ મ પ

b   b   b
 ધા આ રી ઇ ઇ ઇ—શુ' ઉ મ ન હ ર
 રી પ મ ગ રી રા

અમારી કલ્પમાં ત્રણ મહીનાની પાકી
 ગેરંટીથી હારમોનીયમ-શીખવવામાં
 આવે છે.

કેઇ સદગ્રહસ્થો, વેંપારી લાઇનના માણસોને બહાર
 ખખર છપાવવી હોય-તો, હમે અમારી બુકોમાં સાધારણ
 ચાર્જ લઇ અંદર દાખલ કરશું—બુકો આગળ ઘણી બહા-
 ર પડવાની છે.

ગાયન ૬ હું.

નરસીંહ મહેતો.

મહાડ

તાલ-૭દાદરો.

b   b   b   b   b
 જુ ઓ સૌ જ ન રે ઓ ઓ ઓ ઓ ઓ, પર મા આ ર અથ અ
 સા સા, ની ની પ ની ધ પ મ મ ગ રી ની પ ની ધ પ મ ગ રી
 ટી ટી

ર ધ માં આં આં આં આં—[સમ] જે નહિ સત્કરે—

કા આ જે પ ર બો મં ડા વે છે તે મુજબ વગાડવું)

ભાગ ૨ જાની નક્કલ બાજી કીમત ચાર આના
 ભાગ ૩ જે ગાયનો-૧૨૫, ગાયનાં ધણાં ૨૨૦
 ક ને સરળ છે. વળી તાલ—સુર, માત્રાના ભે-
 દ સંપૂર્ણ બતાવેલા છે, થોડા વખતમાં બ-
 ઢાર પડશે. કીમત રૂ. ૧-૦-૦—અગાઉના
 ગ્રાહકની પાસે અડધો ચાર્જ લેવામાં આવશે.

ગાયન ૭ મું.

કામ લેતા.

જીવતા ઝીંઝોટી

તાલ—૦૬૨મેા

b b b b b b b b
 ર ભ ભ યું—આ—જો આ બ ન જા આ (આય)—ર સી ક
 સાસારી મં, પ, ધ કા ધ પ, મ ગ રી, ધ સા રી
 ટી ખ

b b b b b b b
 ર અં ગી લા—ર સી ક ર અં ગી લા આ વી ના
 ગ મ ગ રી ધ સા રી ગ મ ગ રી ગ, રી કા
 ખ

અં ગ ભ ર્યાં આ રં અં ગ સુ કા આ (આય)—ર અં ગી ર
 અં ગી લા—ર અં ગી ર અં ગી લા આ વી ના—

[પહેલી લીટી મૂજબ]

સાજી....

સુંદર બાગ શરીર નો-ઓ-ઓ-ઓ-ઓ-ખીલ્યો ઓ છે
 ધ ધ ધ ધ ધ ધ ધ ધ ધ, પ, મ, ગ, રી, સા રી સા પ,
 -ઓ-ઓ ઓ-ઓ ઓ-ઓ ઓ-ન વ ર [અંગ]-અંગ
 ધ મ પ ગ મ રી ગ સા રી ની સા,

ખ

પુવારા ઉડતાં આં-આં-આં-આં-આં—માલી ઈ (બચાં)
 -આં-આં આં-આં આં-આં આં-અ અ—ત (અંગ),

[સુંદર બાગની મુજબ વગાડવું.]

b b b b b b b b
 -પુલ પ્રે—મી રૂ પી કર (માય)—ખીલા આ વે ઓ
 સા સા સા ની પ પ ધ ની સા પ પ ધ પ મ
 ટી ટી ટી, ટી,

હા [ઓહો]—હો ઓ ગી ર અંગી લા—હો ઓ ગી ર અંગ
 રી, (ર સી કર અંગી લા

ખીલા આવી ના,— — ર સ બ શું.

વી ના-ની મુજબ)

ભાયન ૮ મું.

કામ લતા.

સિંધ લેરવી

તાલ-ખીમટો

b b b b
 કહીં ભુલી ગયા આ આ આ હૈયા આ ના (હા. આર)—
 ધ ની આ સા, ની સારી ગ મ ગ સા રી ની સા,
 ખ ખ ખ

b b b b
 ના આ—રી ખ્યા આ રી-દી ધી શું વી શા આ રી—
 શા ગ, ગ મ પ ધ પ મ મ મ ગ રી ગ,

ભુત્રી-ગયા આ આ આ હૈયા આ ના (હા - - ર)-

[ઉપર મુજબ વગાડવું.]

b b b b
[દીધલ]થી દી વા ના થ યા-આ કા શે ખોળી ર [હયા]—
રી ગ, મ ગ મ રી ગ, સા રી, મ ગ રી સા સા,

b b b b
(મળ) વી ઇ હ વે એ ન થી રહે લી ઇ એ [ના-આર]—
સા ની ધ ની સા રી ગ મ ગ સા રી ની સા,
ખ ખ ખ ખ

b b b b
તુ જ પ્યા રી ઊ ર માં અ મે તો ઊ તા આ રી—ભુ લી-
ગ મ પ, ની, ધ પ ધ પ મ મ, મ ગ રી ગ,
ગયા આ આ આ હૈયા આ ના [હા—આર-
(ઉપર મુજબ વગાડવું.)

આયન ૬ મું.

સૌભાગ્ય સુંદરી-

પીલુ

(દોડી)

તાલ-દાદરો

b b b b b b
એ ક સાં જ ને શ મે એ ઊ લી અ ટા આ આ આ આ આ રી-
ગ રી ગ મ પ, ધ મ પ મ ગ, રી સા રી સા મ ગ રી સા
પુત્ર ને લ ડા વે લા આ ડ સ તી-ના આ આ આ આ આ રી-

(એક સાંજને સમે—તે મુજબ વગાડવું)

b b b b b b
ની ઇ હાળ તી પ તિ ની વા ટ ધે-એ એ લી—
મ મ પ પ પ પ ધ મ પ ધ સા, ની, ધ પ

હુ ધં.ના ત રં-મ માં આં ર મી-ર હે એ એ એ એ એ લી

(પહેલી લીટી મુજબ)

સાખી—

પ તી—આ આ વે સ તી સા મી-જા આ આ—આ—

પ પ, ધ ની ની ની ની ની ની, ધ ની સા, ની

ટી

આ આ આ (આય)—૦ ૦ સ્ત્રી ના આ (મન) માં આં

ધ પ મ ગ, પ પ ધ ની ની ધ

હુ—ધં ન (માય)—ખા આ—આ આ ણ ક ને પ તિ પા સે

પ મ મ ગ,

ધ—રે એ એ—એ-એ-એ-એ-એ—(ઝખ)—કી ધ

વી—ટી ધ આં-ગ ણી (પરે)—

(પતી આવે સતી સામી જાય—તે મુજબ વગાડવું.)

પા આ—પી ધ એ લં લે ર્યાં—કા આ આ—આ—આ—આ

આ—(આન)—એ-વીંધટી—પર (નર) તું ઉ (દાઆન)—

(સાખીની પહેલી લીટી મુજબ)

સ અ-તી ઈ ણી આ રી ન જા જો ક-શું ઉ ઉ-ઉ ઉ ઉ ઉ—

ઉ,— એ—રપતી—ને એ (અઅ)—તર (વરયું)—

[સાખીનો પહેલી લીટી મુજબ]

(નહી) પુ-ઉ છું (નહી) ગા છી-યુ ઉઉ-ઉ-ઉ-ઉ-ઉ-ઉ—

સાં.મળીયું, ઉ ઉ નહીં.[કાંધ]—

[સાખીની પહેલી લીટી મુજબ]

ની ર—હો ઝો પી ને મ રં—તાં આં આં-આં—આં—
આં-આં-આં—૩ [રયો]-નહી-ધ-ધ-દીલ (માંય)—

(સાખીની પહેલી લીટી મુજબ)

વાહા-લીધ [નહી] વા મા ગ-ણી ધ ધ-ધ ધ ધ-ધ ધ—
હા હો ઝો ન-ગણ્યો-ઝો-ઝો—[બાળ]—

(સાખીની પહેલી લીટી મુજબ)

નાંખ્યાં-નદીધમાં બે ઝે ઉ-ને ઝે ઝે ઝે ઝે ઝે, ઝે-થ યે.
હા આ, આ આ ર મો, (કાળ)—

સાખીની પહેલી લીટી મુજબ.

ગાયન ૧૦ મું.

ધંમલીશ ડે-શ

તાલ-દાદરો.

b   b   b   b   b   b   b   b
સા સા સ ની રી સા ની ધ પ ધ રી-રી રી રી મ, રી ગ
દી દી દી   દી દી

b   b   b   b | b   બેવાર   b   b   b
સા ની પ પ પ ની ધ ની, —[૨] પ ની ની પ ની ની સા ની
દી   દી

b   b   b   b   b   b   b
ધ ગ—ગ ધ ધ ગ ધ ધ ની ની ધ પ-પ ની ની પ ની ની
b   b   b   b   b   બેવાર.
પ ની સા ગ-પ મ ગ રે સા ની પ, પ પ—(૨)
દી દી, દી દી દી દી દી

}   b   b   b
સા સા સા ની રી સા
દી દી દી   દી દી

ગાયન ૧૧ સું-(ખીંદ્રા બની સારંગની ગત) તાલ-લાવણી.

b   b   b   b   b
સા સા રી-મ મ પ-ની સારી-સા-ની ધ મ મ ની ધ પ પ
ટી ટી ટી,

b   b   b   b   b
ધ મ રી સા ની સા રી-રી રી મ, -સા સા રી-મ મ પ—
ખ

b   b   b   b
ની સા રી-સા ની ધ મ મ ની ધ પ પ મ મ રી સા ની સા,
ટી ટી ટી, ખ

b   b   b   b   b
સા—સા સા ની સા રી-રી સા ની—મ મ પ-સા ની ધ પ
ટી, ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b   b   b   b
મ મ રી સા ની સા, મ ગ-પ મ-ની ધ-સા ની-સા ધ
ખ ટી ટી

b   b   b   b
ની પ-ધ મ-પ ગ-મ રી-ગ સા - - - રી મ મ પ, -[પહેલેથી]

ગાયન ૧૨ સું.

તાજે નેકી.

જલ્લા

ખીમટો

b   b   b   b   b   b
ક હી વા લી કા (તઓ) ર હી ખા ના—લ ટ કા બ ના બ ના
જ મ ધ પ મ ગ સા રી મ ગ સાસારી, સાગ, રી મ

b
લી ખા— ઢ હી વા લી કા—
રી ગ

b   b   b   b   d
મ ઢ લ રે [નય] નાં—ચ અં ઢ ર ખ ઢ ના—ક ર
ચારી સા મ ગ ગ, ગ મ પ ધ પ મ ગ, ગ ગ

b   b   b
લ ટ કા—ઝો ર ખ ટ કા—ચાલો ચાલો સાહેલી વાંજના-
ગ મ ધ, પ મ ગ રી સા, [દહી વાલીની મુજબ]

ગાયન ૧૩ સુ.

મુળરાજ રોલકી.

જલ્લા

તાલ-ખીમટો.

b   b   b   b   b   b
રં ગે લ ધાં આ વો આ વો ર સી લી હે તે થી હે ચા સુ
પ પ, પ પ, ગ મ પ ધ મ પ, મ, ગ ગ રી સા ગ મ

b
ચાં-પી ચે— [૨] બે વાર.
પ પ પ

સુ(રત) મીઠી મીઠી છેલ છળીલી-હેતેથી હેરામાં ચાં, પીચે,
કુલાં કુલાં ઝીણું પલ્લવસમાણા-ચુંચુ અ[ધર]લાલ પ્રેમથી;
ગોરા ગોરા ગાલ ભ(પર) હું સણા-મારું તો જરાક એ, મથી,
(વાહ) (વાહ) રેધેલી (વાહ) છેલ છળીલી-પોતાનાં કીધાં ન ભુલીયે
(બદ)લામાં બાહુથી બાંધી રંગીલી-ચાલો સુલાપર ભુલીયે-

(આ પાંચ લીટી પહેલી લીટીની મુજબ છે.)

ગાયન ૧૪ મું. અમદાવાદ યુજરાતી નાટક કંપની ત્રુ

મહાડ

ખીમટો.

b

b

b

b

મન મો (હન—(ર) ખ્યારા પાસે આ-આવો—
ગ મ પ પ, પ પ ગ મ ની, ધ પ,

b

b

b

b

b

b

હ શી ખુ શી થી ગ લે લ ગા-વો—મન મો (હન)—
મ ગ મ પ મ ગ મ ગ રી, સા ગ મ પ પ;

b

b

b

b

b

હુ (રચી) ઠ ગા રી યુ કી હે લ વા આ રી—(નય) નાંશે
પ, ની ની સા સા સા ની ની ધ ની ધ પ, મ, પ પ
ટી ટી ટી

b

b

b

b

(નય) નાં મી લા વો—હાં રે પ્રી (તમ) (નય) નાંશે
પ ગ, મ પ, પ પ સા ની સા ધ ની ધ
ટી ટી

b

b

b

(નય) નાં મીલા—આવો—હશી ખુશીથી ગલે લગા-વો—
પ ગ મ ની, ધ પ (ઉપર મુજબ વગાડવું).

હું સૌથી રૂડી રંગીલી રૂપાઆળી—ઠોડીલા કંથ કહાવો—
હાંરે પ્રી(તમ) ઠોડીલા કંથ કહા-આવો, હશી ખુશીથી—

(હુચી ઠાંરીની—મુજબ વગાડવું—)

આયન ૧૫ મું.

સૌભાગ્યસુંદરી.

જંગલા.

તાલ-ખીમટો.

b   b   b   b   b   b
 પીલે શરાબ મળે દાર મેરે યા-ર પીછલે શરાબ મળે
 સાસા સાસાસા નીધ પધ પધની, ધ પધ પ મમમ રીગ
 ટી ટી, ટી ટી ટી

b   b   b   b   b
 (દાર)-બહીર દીલકો-જોશમે લા આવે-રંજો-હટા આવે
 સા સામ,મ મમમ રી પ મ પ પ પ [પીલેશ
 હજાર મેરે યા-ર પીછલે શરાબ મળે (દાર)-
 રાબની મુજબ).

ખીજલીટી-(દર)દ, તમામકો-(ગર)દ કરત (હય)-(સર)દો,
 મેં (બહો)ત (હય)-બહાર મેરે યા-ર પીછ લે
 શરાબ મળે (દાર)—
 (પહેલી લીટી મુજબ).

આયન ૧૬ મું.

મહાડ.

તાલ-હૌચ.

b   b   b   b   b   b   b
 (નય)ન મીલાવી દેરે છબીપલી (નય)ન મીલાવીધ દે—
 સા સા સા સાસા નીની,સાનીધ પ ધ નીસાનીધ પ
 ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b   b
 હેએએએ-(નય)ન મીલાવી દેરે છબીપલી (નય)ન મીલાવીધે,
 ધનીહારી
 ટીટી

b b b b b b
હાં રે મારીવા-આ લી તું ઉ ચીં-તા હ રી ધ ને (નય) ન
મ મ ગ મ ની, ધ પ, મ પ ગ ગ મ ગ રી સા, સા, રી

b b b b b b b
મી લા વી ધ દે-હી ન આ મોતી ધ મા ગ્ય મ ધુ ઉ રી ઝાં ઝાં
ગ મ ગ રી સા સા સા સા સા રી ની ની સા ની ધ પ પ પ
ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b b b
ઝ ર ગુ મ જ્યાં ઝાં લે-હે એ એ એ-(અધ)રા (મૃત) રસ
ની ની રી સા ની ધ પ ધ ની સા રી [હીરા મોતી
ટી ટી ટી ટી

પા ન કે રા આ વી-ચું ઉ ળ ન કે ર વા આ દે-હાં રે મારી
ની મુજબ વગાડવું.) (ઉપર મુજબ).

ગાયન ૧૭.

કામલતા.

ખમાય

તાલ-લાવણી.

b b b b b b b b b b
વા આ ટ બુવે છે એ વા હા લો ર સીક વર ર જા-અમે એ
સા પ પ પ પ પ મ ગ ધ ધ ધ ધ ધ ધ પ મ પ પ ધ પ

b b b b b b b b b b
તો આ લઈ શું ઉ બા-પ્રે એ મ ગુંથણી ધ ગું ઉ થો છાના
મ ગ રી ગ ગ રી સા ધ રી રી રી રી રી ગ સા રી ગ, ગ ગ
ખ

b b b b b b b
આ હુ ઉ ર અ મે-તો આ (યઈ)-શું બા—
રી સારી સા ની ધ ની ધ સા, સા સા,
ખ ખ ખ ખ

મને એકલી સુધીને તમે જાવો નાં—યશો એકલાં તમે ત્યાં જાવો જા—
 મને લાગે છે ખડીક, ખધું ઠીક છે ઠીક, ખાલી કરો પતરાજ,
 અમે (જઈ)એ એમાં રાજી-છતાં કરો છો સફાઈ-છોડો જાણું
 અમે જાણ-સખી તું—

[ઉપરની લીટીયો-ખાલી જાણમાં બોલવી.]

b b b b બેચાર b b b b b
 હવે આવજો જા—(ર) કરો અ (મન)—અ(મન) અ મો
 પપ ધધની, સા પપ ધ ધ પ પ મ જ
 ટી

b b b
 જાઆ શું ઉ જા—આ. વાઆટ જુવે છે,
 રી ગ ગરી સા,

ગાયન ૧૮ મું. [અમદાવાદ ગુજરાતી કંપની તું.]

બીંદ્રાબની સારંગ— તાલ-કેરમો.

b b b b b b b b
 મગ—ન મગન બની—જશનેજ મા આ આવો—
 ધરી રી રીરીરી રીંગ, રીરીસારી ની સા રી રી,
 અ અ

b b b b b b b b
 જશને જમાવો માની—કીરતી ગજા આ આવો—
 રીરીમ મ પ પ પ પ રીરીસા રીની સા રી રી
 અ

મગ—ન મગન બની,

[ઉપર સુજળ].

b b b b b b b b
આજ દીવસ અતિ—આ આનંદ પ્રસ(રયો)—

રી મ મ પ પ પ પ, મ મ પ પ પ મ

જય—જય જય વીધ—જય જય ગાઆ આવો—

[પહેલી લીટી મુજબ.]

ગાયન ૧૬ છાંડા. [વરમાળ હાથે ગાતી એ રામ.]

તાલ-દીપચંદી.

b b b b b b bb b b b b
સ મ જ ને સું ઉદરી ચા આ (લીધ)—હ ધ યા માં હ ર
સા મ જ પ મ પ જ મ ગ રી સા ધ નોરી સા રી મ
ખખ

b b bb b b b b b b
પૈજ ધા આ (રીધ)—પ્રા આજુ પ તિ ઇ નાં આં દરથ ન
ગ મ જ રી સા રી મ ગ મ પ ધ ની સા ધ ની સા ની
ટી ટી

b b b b b b b b
કે ર વા—વા આ આ આ આ લી—ચા આ (લી ઇ)—
ધ મ પ ધ પ મ મ પ ધ ધ ગ મ પ

b b bb b b b b b b
આ આજ દીવસ અતી આ આનંદ પ્રસ(રયો)—ધન ધન
મ મ જ પપમ મ ગ સા રીરીસા ધની ધ, ધમ ગમ
ખખ ખ ખ

b b b b b
રાઆજ કુમા આ આ આ રી—
પ ધ ની સા ધ ની ધ રી સા
ટી ટી ટી

સમજીને સુંદરી—

માયન ૨૦ મું. તાજેનેકી

ખરવા તાજ-ખીમટો

ઠ ઠ ઠ ઠ

[ગજ]રા જે (ચન) વા લી ઇ ના આ હા આ ન (એહ) તેએરા
સા ની સા ગ ગ ગ મ પ ધ મ પ મ ગ પ મ ગ
ખ

ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ

ન ખરા—(ગજ રા જે (ચન) વા લી ના આ હા આ આ ન—
રી ગ સા સા સા સા રી સા ની ધ પ ધ પ મ
ટી ટી ટી ટી ટી ટી

ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ

(એહ) તેએરા ન ખરા ગા લોકી લાલી (હય) તેરી ની રા લી
ગ પ મ ગ રી ગ સા, મ ગ મ પ મ પ ધ સા ની ધ પ
ટી

ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ

આંખો મે (હય) (કય) શી લા આ લી—કહીં લડ (મધ)—
ગ ધ ધ ધ પ ધ મ પ પ મ ગ ગ મ મ

ઠ ઠ ઠ ઠ

કહીં આ ડ (ગ ઇ)—(કહીં) પ ડ ગ ઇ (એહ) તે એ રા
મ પ ગ મ મ ધ પ ધ મ પ ગ પ મ ગ

ઠ ઠ

ન ખરા—ખુ ખ ની કા લી (હય) દેખા (હય) લાલી—આતો
ચી ગ સા

મે (હય) લોલી લાઆલી—કહીં કર (ગઇ)—કહીં ભર (મઇ)
(કહીં) જલ ગઇ—(એહ) તેએરા નખરા—

(ખાજોકી લાલી—તેની મુજબ વગાડવું)

ગાયત્રી ૨૧ મું.

ਭਿਆ ਫੇਰਤੀ

મહાલ

ता.अ-हा.ह.रे।

ढ ढ ढ ढ ढ ढ
 मीती ना पं थ नो अं थ गुं थो हो लु ले दु न लु
 सा ग अ म प प अ म ग प म, ग ग म अ री अ

b   *b*

ના આ આ આ આ આ (આ ર)-[ર] બે' વાર
સા રી ગ મ ગ રો સા,

[पक्षटो भारवो-धीमेथी]

b   b   b   b   b

(જ્યાં) (જ્યાં) (જોઈ)એ (ત્યાં) આં આ જ શ મા આમાં (સ્વા)

સા સા સા સા સા રી ની ની સા ની ધ પ, ધ

ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

८   ८   ८
 ४ नी मा रा आ मा आ आ आ आ आ (आर)-(२) जे' वार.
 ४ ४   ४ ४ नी ५   ४ नी सा नी ४   ५,
                                  ८

મુલાબ ગોટા આ ચુંઠા આ(લ્યો)-માળીઈ ઠોક ગમા આઆ
આઆઆ [આર]-(પહેલી લીટી મુજબ)

ઠાંટાનો ગાંઠડો ખાંધાંને લા આ(વ્યેા)—(મુડ) થલ તે બે'શુ
મા આ આ આ આ આ (આર)—(ખીજ લીટી મુજબ)

પ્રીતીના પુષ્પની મીઠી મઝાતે-જુવે ઘણાક ગમા આ આ
આ આ આ [આર]-[પહેલી લીટી મુજબ]

એક વ(ખત) બની નિશ્વાસ ધાગ્યાતી-પોતે બને હુંશી
યા આ આ આ આ આ (આર)-[ખીજી લીટી સુજગ]

સાખી....

ખા ય ખ વા ડે હે ત થી ઇ ઇ-ઈ ઇ-દે-ત ન ધ-ન ને
ગ ગ ગ ગ ગ ગ ગ રી ગ મ, ગ રી, સા, સારી ગ, રી ની
ખ

(પ્રા આ આ ણ)-સા થો મી ત જ આ સ મે ઝે ઝે-ઝેઝે,-લા,
સા (ખાય ખવાડે હેત

ખે ઝે ઝે--કસુ [જા આ આ ણ]-સંસાર વગડે સ [ન્મિ]
થી-તે મુજબ વગાડવું.) (પહેલી લીટી

ત્ર લો [મીયો)-સોંપજો ક્રી કીરતા આ આ આ આ આ (આર)
ના મુજબ આ લીટી વગાડવી.)

ખાયન રર મું. (કદ્ધીત)

મંગળા ચરણ. તાલ-દાદરો.

b b b b b b b
વં દ ન ક રી યે વી ભુ તુ જ ચ ર ભુ માં જ મે-એ,-
સારી ગ ગ રી સા, રી સા સા ની ધ ની ધ પ ધ સા, સા
ખ ખ ખ ખ ખ ખ

b b b b b b b b
દ યા ક રો ને-દા શ ના પ રે-દા શ તુ જ ન મે-એ -
પ પ મ ગ રી, પ પ મ ગ રી, સા સા રી રી ગ મ, ગ
વં દ ન ક રી યે—
સારી ગ ગ રી સા

b b b b b b b b b
લો ગી—ઈ—કહે—એ—કૃપા—આ—કરો—ઓ—મુખ કરીને
સા ગ, રીમ, ગ પ મસા, પપ મગરી
રી

b b b b b b

હુઃખ હરીને—દ યા ક રો તમે—એ— } વંદન કરીએ વિભુ-
પ પ મંગરી સાસા સારી, ગમ, ગ }

ગાયન રૂઝ મું.

કલ્યાણ.

ચોતાલ.

(મુપદ.)

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૦
શ (અમ) ભુ ઉ ભુ ખ ક ર હુઃઉ ખ અ હ અ ર અ
સા ની મ પ રી ગ ધ પ ગ મ ગ રી સા ની સારી
ટી ખ

૧ ૨ ૩ ૦ ૧ ૦ ૧
હી ન ની દ યા તું ધ અ ર—(સહા) ય થ ઇ ને
ધ ધ સા રી ગ રી સાનીસા સા, સા સા મ પ
ખ ખ ખ ટી ટી ટી

૨ ૩ ૦ ૧ ૦ ૧ ૨
બી ઇ ભુ--અ વી ચ ણ પ હ પ્ર ભુ--શ (અમ) ભુ ઉ
સા ની સા સા ની મ પ ગ મ ધ પ સા ની મ પ
ખ ટી ટી

(હવેથી તાલ-દાદરો ચાલે છે.

b b b b b b b
ની રં જ અ ન ની રા કા આ ર—તા રો છે મો ટો આ ખા
ગ ગ પ ધ પ સા સા સાની સા ધ ધ સા રી ગ રી સા
ટી ટી ટી ટી ટી ટી, ટી ટી

b b b b b b
આ ર—લ (જ્યા) રા ખો દી ન દ યા ણ-અ ર જ ઉ ર
ધ પ ગ ગ ગ સા રી સા ગ રી રી ગ ગ ગ ગ રી
ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી ટી

b   b   ૧   ૨

મા આ આ આ આ આ રી | શ (અમ) બું ઉ
મા રી ગ મ ગ રી સા | BC હારમા ટીચર (રચનાર)

પ્રયત્ન.....

સદગૃહસ્થો, અને બાનુઓને ખાસ જણાવવામાં આવે છે કે, હાલના જમાનામાં, હારમો—શીખનાર ઊમેદવાર હારમોનીયમ—સારી ગમ પ ધ ની—ના આધારે શીખે છે, પરંતુ, સારી ગમ-પધની ખીલકુલ નહિ રાખતાં. તથા સરગમો ઉપર આધાર ખીલકુલ નહિ રાખતાં ફક્ત, લોગીલાલ-છગનલાલ-હારમોનીયમ—ટીચર, -ના, નામ ઉપરથી હારમોનીયમનું તથા તાલ સૂરનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન ફક્ત ત્રણ મહીનાની ગાફી ગેરંટી સાથે પાકે પાયે શીખવવામાં આવશે.

આ ગાઈડમાં ફક્ત સાધારણ જાણવા માટે ફક્ત બે
આયનો રાખેલાં છે.

ਖਾਰੋ ਤੇ,

સો....૫૬૪નો શુર સા

મી....રીખત રી

સા....ગંધાર

સ....મધ્યમ મ

C....પંચમ ૫

H....ધ્યવત ધ

T....નીશાહ ની

લો....તે, બધે એકજ છે.

ગી....કેંમળ રી બધુવી.

ઝા.... ॥ ગ બધુવો.

લ.... ॥ તીવ્ર મધ્યમ બધુવો.

G.... ॥ તો, બધે એકજ છે.

(H).... ॥ (આવી રીતે કેંસમાં હોયતો-કેંમળ
ધ્યવત સમજવો).

(T).... ॥ (આવી રીતે કેંસમાં હોયતો-કેંમળ
નીખાદ સમજવી).

લો....(આવી રીતે જેની નીચે (ટી) હોય તેને ટીપના
ટી સુર ધારવા.

H....(આવી રીતે જેની નીચે (ખ) હોય તેને ખરજના
ખ સુર ધારવા.

લોગીલાલ-ના, નામથી ગુજરાતી અક્ષર છે, તે અક્ષરો
આળખાધ હોય તો તે કેંમળ સુરો ધારવા-ત્યારખાદ, C તો
બધે એકજ છે, (H) આવું નીશાન હોયતો-કેંસમાં ઇંગ્રેજી
અક્ષરો છે એમ ધારી તે કેંમળ સમજવા.

ત્યારખાદ અક્ષરો લેગા આવે-વળી આરોહી, અવરોહી,
વળી તાલ, સુર, લેહ વીગેરે પ્રમાણુ-આ બુકના પ્રમાણુનાં
રાખેલાં છે, તે બરોબર ધ્યાન રાખશેજી.

જા-મી-લા-લ-C, H, T, } લો
સા-રી-મ-મ-પ. ધ ની } સા
ટી

ગાયન ૨૪ મું.—

જીજોડી.

તાલ કેરળો.

b   b   b   b   b   b   h   b
 મ ને રો કે નાં ર સી લાઆઆ છેલા-મુકો ને (હાથ) —
 Hભોગીલાલા ભોગી લા લ C લાલ લાલાગી ભો,
 ખ સા રી ગ ગ સા રી ગ મ પ ગ મ ગ ગ રી સા
 ધ
 ખ

જોરાડુ કેના છળી લાઆઆ બહેલા-મુકો ને (હાથ) —
 (લહે)રે ઝુકાઓ. (અલ)ખે લીધાધેલી-આવું (સંગાથ) —

(પહેલી લીટી મુજબ વગાડવું.)

મુકો કેડો, લાગ્યો નેડો, છોડો છોડો, સાથે તેડો, ભોળી નારી,
 કા(મણ) ગાળી, હુંતો હારી, (વાહ)રે ખ્યારી, [આ ભાવણ
 મોઢથી બોલવું)

ગાયન ૨૫ મું.

ધંમેજી તરજ.

તાલ દાદરો.

b   b   b   b
 સ(લામ)-સલા [આમ] સ (લામ)- (ર)
 C ભો Cભો T H C
 દી દી,

b   b   b   b
 સ (લામ)-સ લા (આમ) સ (લામ) —
 C ભો C ભો T ભો ગી
 દી દી દી દી

b   b   b   b
 (ધંગ) (લીશ)ને સા(હેબ) જી-[સહ]ગૃ[સ્થા]ને [વીન]તી—
 લો લા લા લા લા લા ગી લ લ લ લ લ
 રી રી રી રી રી રી, રી રી રી રી રી રી,

b   b   b   b
 હીં દુ ને કરી ચે પ્ર(ણામ)—(૨)બે વાર
 ગીભોગી લો T H T લો
 રી રી રી રી રી

[દરેક સા, શીખવાને માટે, કુદરતી સમજ].

દુનીયામાં કુદરતી બક્ષીસ ઇશ્વરના ધરની છે, કુદરત એ
 મોટી છે, કારણ કે કુ-દરત, એટલે પરમાત્માની ગતિ, પ-
 રમાત્માની મહેરબાની માણસના ઉપર થવી, દૈવ જ્યારે દયા
 કરે છે, તે વારે માણસને ગમે તે કામ કરવું હોય, પંજુ વા
 ર લાગતી નથી, માટે કુદરત તેજ ખરી છે, ગુરૂનો તો ફ-
 કત આધાર છે, કુદરતી મગજ શક્તિ શીવાય, કાંઈ પણ
 બનતું નથી, ધારો કે પહેલી સારીગમ, ત્રીવસુરની, એટલે
 (નરજાતીની) હવે હારમોનીયમ ઉપર આપણે બેઠા, ત્યારબાદ
 વીચાર કરવો કે, આપણે આજે-કેંમળ રીખવથી તબલા મે-
 ળવવા છે, અને બેઠક જમાવવી છે, તો કેંમળ—રીખવનો
 સુર શું છે તે આપણને ફેવી રીતે સમજ પડે (આકૃતી પ-
 હેલી)ની અંદર જે સા-આપણે મજબુત કર્યો છે, તે સા-
 જરૂર પડજ છે, એ પુરતી રીતથી ધ્યાન રાખવું, તે સા થી
 સારીગમનું પ્રમાણ આવે છે, હવે કેંમળ રીખવનો શુર ઉ-
 પર જણાવેલો છે, માટે વીચાર કરો (નારીજાતી) ની
 સારીગમમાં જે રી આવે છે, તે, કેંમળ રીખવનો શુર કહે-

વાય છે, હવે તે શુરથી આપણે તખલા મેળવ્યા અને બેઠક યજ્ઞ કરી, માટે દરેક શુર બાંધતાં સદગૃહસ્થોને શીખવાની જરૂર છે, માટે ધ્યાન આપવું.

દુનીયામાં મુખ્ય સારીગમ એકજ છે શુદ્ધ સા-રીગમ પ-ધની સા હવે એક સારીગમમાંથી બીજી સારીગમ ઉત્પન્ન થી

બધ છે, કારણ કે એક ધરમાં પાંચ માણસ પરણેલા છે, બાકી બે માણસ કુંવારા છે, તે કયા-(સા-અને-પ) માટે બીથારીને નીચે ધ્યાન દેશો, કેઈ માણસને ગમે તે, સા, બાંધવો હોય, તેની સારીગમની સમજ મગજમાં ઉતારવી હોય તો, એક સહેલો રસ્તો છે, ધારો કે સારીગમ-પહેલી તીન સુરની (નરજતીની) હવે તેમાં બે બાબત જરૂર કરી યાદ રાખવી, શુ કે, ગ-ની સાથે મ આવે, નેની-ની સાથે સા-આવે, એટલે ગંધારની જોડેજ મધ્યમ આવે, ને નીખાદની જોડેજ પડજ આવે, બાકી વચમાં એક એક ચાવી મુકી દેવી. કાળી અગર ઘોળી ગમે તે એક એક મુકવી જોઈએ, ફક્ત ઉપરની બાબત બે યાદ રાખવી, ધારો કે,

૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩—

સા રી ગ મ પ ધ ની સા
ટી

આવી રીતે એક એક ચાવી મુકી દેવી,

હવે કેંમળ સારીગમની સમજ, એટલે (નારીજતીની)

સા-ની જોડેજ રી, આવશે, ને પ-ની જોડેજ ધ આવશે, તે ચોક્કસ યાદ રાખવું, બાકી વચમાં એક એક ચાવી છાંડી દેવી.

ધારો કે,

૧-૨-૩-૪-૫-૬-૭-૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨-૧૩—

સા રી ગ મ પ ધ ની સા

ટી

આ કુદરતી સમજ છે, માટે ધ્યાનનું કામ છે, માટે જોઈ
નજર રાખવી એ ચતુર માણસનું કામ છે,

બાર ભતના શુરથી કામ ચાલે છે, એટલે બાર ભતના
સા બાંધવાના છે, માટે તે પ્રેક્ટીશ જરૂર મગજમાં ઠસાવવી,

સરગમ—પહેલી.

ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ

સા—રી—ગ—મ—પ—ધ—ની—સા—

ટી

ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ

સા—ની—ધ—પ—મ—ગ—રી—સા—

ટી

સરગમ—બીજી.

ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ

સાગ—રીમ—ગપ—મધ—પની—ધસા—

ટી

ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ ઠ

સાધ—તીપ—ધમ—પગ—મરી—ગસા—

ટી

સરગમ—ત્રીજી.

b   b   b   b   b
સારીમમ—સીગમપ—મમપધ—મપધની—પધરીસા—
ટી

b   b   b   b   b   b
સાનીધ—નીધપ—ધપમ—પમમ—મગરી—મરીસા—
ટી

સરગમ—ચોથી.

b   b   b   b
મમ—પમ—નીધ—સાની—
ટી

b   b   b   b
સા—ની—ધ—પ—મ—મ—રી—સા—
ટી

માયનોની યાદો.

તાલ..... સુર.....

નંબર.

- ૧ હયા કરો દીનપર હયાળુ....ઠાઠરો.....ખરવા.....
- ૨ બંસી ધુનશે બબાઈ.... ....(ચોતાલ).... ....
- ૩ તારનની ચતાર.... ....સુલકાગ.....ખીંદ્રાળની સારંગ
- ૪ રંગીલા રસીલા છૂળીલા....ઠાઠરો.....ઈ એજી તરજ
- ૫ બુચો સૌજનરે.....ઠાઠરો.....મહાડ
- ૬ શું મનહર મુરતી.....લાવણી.....પીલુ
- ૭ રસ બર્ધુ આ જોળન જાય..કેરબો.....જલ્લા.
- ૮ કહીં બુલી મયા હેયાના હાર.ખીમટો....સીધ લેરવી

- ૬ એક સાંજને સમે ઉભી અટારી. દાદરો..... પીધુ
 ૧૦ ઇંગ્લીસ ડેન્સ..... દાદરો..... (ગત)
 ૧૧ સારંગની (ગત)
 ૧૨ હહી વાલીકા તૌરદીખાના ખીમટો..... જુદલા
 ૧૩ રંગે ભર્યાં આવો આવો રસીલી. ખીમટો. જુદલા
 ૧૪ મનમોહન પ્યારા પાસે આવો. ખીમટો. મહાડના
 ૧૫ પીલે શરાખ મજેદાર..... ખીમટો. જંગલા
 ૧૬ નયન મીલાવી દેરે છબીલી.. હીંચ.... મહાડ
 ૧૭ વાટ જુવે છે બહાલી રસીકવર. લાવણી. ખમાચ
 ૧૮ મગન મગન બની..... ફેરબો.. ખીંદ્રા બની સારંગ
 ૧૯ સમજીને સુંદરા ચાલી..... દીપચંદી. જુદલા
 ૨૦ ગજરા બેચનવાલી નાદાન..... ખીમટો.... ખરવા.
 ૨૧ પ્રીતીના પંથના ગ્રંથ ગુથેલો. દાદરો.... મહાડ
 ૨૨ વંદન કરીયે પ્રભુ તુંજ ચરણમાં.. દાદરો.... કલ્યાણ
 ૨૩ મનેરો કેના રસીલા છેલા..... ફેરબો.... ઝીંઝોટી
 ૨૪ સલામ સલામ સલામ..... દાદરો.... ઇચેજી તરજ
 ૨૫ શંભુ સુખકર દ્રખહર..... ચોંતાલ.... કલ્યાણ

સમાપ્ત.

સરગમો હમેશાં એક ધ્યાનથી એક હજાર વાર ઘુંટી જવી વળી તેની સાથે બરોબર રીતે પોતાના ગળાનો અવાજ મેળવવો, અવાજ મેળવવાને માટે એવું સાધન છે કે, પ્રથમ તો એક વૃત્તી રાખવી, ત્યારબાદ આંખ મીચી જવી, પછી વિચાર કરવો, હારમો-નીયમમાં જોવો અવાજ નીકળે તેવો અવાજ પોતાના ગળામાંથી કાઢવો. બીચાર કરવો કે, આપણે હારમોનીયમની સાથે અવાજ મેળવીને સાથે બે-

હીયે, ત્યારે એમ ધારવું કે, હારમોનીયમ ખીલકુલ વાગતું નથી, ફક્ત આપણે જ ખેલીયે છીયે, એવી રીતે એક સુર થવો જોઈયે, જરા પણ બે સુર લાગે, એટલે હારમો-નો અમર આપણો અવાજ બહાર પડતો આપણને લાગે તો, તે સમજવું કે આ બે સુર થાય છે, તો ધ્યાન આપીને અવાજ બરોબર રીતે મેળવવો, તો તે સમજના આધારથી શુદ્ધવટવું જ્ઞાન જલદી થશે. વળી સારીગમો ઘુંટવી તો એક [લેહ]માં ઘુંટવી-ઉતાવળ કદી કરવી નહિ.

દરેક સુરો સરખા પ્રમાણથી લેવા, જેટલુંસા-ઉપર રો-કાણુ-તેટલું રી-ઉપર રોકાણુ-એવી રીતે દરેક સુર પર સ-રખું રોકાણુ રાખવું, કારણકે હુનીયામાં, તાલમેલ સીવાય જરા પણ મઝા આવશે નહિ.

તાલોનાં નામ. તથા યાદી. માત્રા.

તાલ	...	...	...	...	શ્રીધ	...	...	...	...	૨
	...	...	...	...	જદદ દાદરો	...	...	...	...	૩
	...	...	...	...	ખીમટો	...	...	...	...	૪
	...	...	...	...	લાવણી	...	...	...	...	૪
	...	...	...	...	એક તાલો	...	...	...	...	૫
	...	...	...	...	દાદરો	...	...	...	...	૬
	...	પોસ્તો	...	...	ગજલ...	...	...	...	...	૭
	...	...	...	...	ધમાત	...	...	...	...	૧૪
	...	...	...	...	દીપચંદી	...	...	...	...	૧૪
	...	...	...	...	અદદો	...	...	...	...	૭
	...	...	...	...	તીવરો	...	...	...	...	૭
	...	...	...	...	આડ ચોતાલો	...	...	...	...	૭
	...	...	...	...	કવાલી	...	...	...	...	૮
	...	...	...	...	ખ્યાલ	...	...	...	...	૮

૧૧	...	ચલતી	...	...	ત્રીતાલ	...	...	...	૮
૧૧	...	...	...	...	ત્રીતાલ	...	...	...	૧૨
૧૧	...	...	...	...	ખટતાલ	...	...	...	૧૨
૧૧	...	(ચિંતાલ)	...	...	ધ્રુપત	...	...	...	૧૨
૧૧	...	...	...	...	મુલકાગ	...	...	...	૧૦
૧૧	...	...	...	...	આડ ચોતાલ...	...	...	...	૧૭
૧૧	...	...	...	...	બ્રહ્મ તાલ	...	...	...	૨૮
૧૧	...	...	...	...	રૂદ્ર તાલ	...	...	...	૨૨
૧૧	...	...	...	...	ચંદ્ર તાલ	...	...	...	...

સુચના ૧૩.

મહેરબાન બાનુઓને, ગ્રહસ્થાને ખાસ જણાવવાનું કે, (મ) આવી રીતના બાગમોધ લ ને કોમળ મધ્યમ એટલે કોમળ મ ધારવો બાકી (ન) આવી રીતના ગુજરાતી મ ને તીવ્ર મધ્યમ સમજવો. આ બાબત જરૂર યાદ રાખવી.

કેઇ સદગ્રહસ્થાને રાગ, રાગણીના સુરોની સરગમો જો-
ધયે તો અમારે ત્યાંથી ખુશીથી મંગાવી લેવી. આ ચોપડી-
ના ફરમા વધારે થઇ જાય માટે રાગ, રાગણીની સરગમો
આ બુકમાંથી કાઢી નાખી છે.

B. C. H. T.

~~~~~

શ્રી શંકરવિજય કલ્પ.

B. C. હારમોનીયમ ટીચર.

હારી રોયાલ નંબર ૭૪ મોરીશ.

હાલ મુ. કાઠુપુર રોડ—કડીયાની પોળ પાસે.

અમદાવાદ.

કલબનું લીસ્ટ.

ત્રણ મહિનાની પાકી ગેરંટીથી હારમોનીયમ
શીખવવામાં આવશે.

માસીક ફી. રૂ. ૩—૦—૦ દાખલ ફી રૂ. ૧—૪—૦

ત્રણ માસીક મેમ્બરને ટાઇમ્પીસ ઘડીયાળ ભેટ
આપવામાં આવશે.

ગમ્મતની પ્રી કામના પ્રમાણે ઘણી સસ્તી લે-
વામાં આવશે.

વધુ વિગત માટે પ્રાઇસલીસ્ટ જુઓ.

B. C. હારમોનીયમ ટીચર.

૬૦ કાળુપુર રોડ-કડીયાની પોળ પાસે.

મુ. અમદાવાદ.

